

Hvordan kommunene i Gjøvik-, Hadelands- og Ringeriksregionen kan bidra til sirkularitet i økonomi og ressurser

Sammendrag

Denne rapporten gir kommunene i Gjøvik-, Hadelands- og Ringeriksregionen et konkret og praksisnært verktøy for å styrke sirkulariteten i økonomi og ressursforvaltning. I en tid preget av økende ressursknapphet, klimapress og økonomisk usikkerhet, gir sirkulær økonomi en ny retning for smartere ressursbruk, mer lokal verdiskaping og flere inkluderende arbeidsplasser.

Rapporten forklarer hva sirkulær økonomi er, hvorfor det haster å ta grep, og hvilke muligheter som finnes lokalt. Den viser hvordan kommunene kan bruke sin rolle som planmyndighet, innkjøper, samfunnsutvikler og arbeidsgiver til å fremme sirkularitet i praksis – i alt fra bygg og avfall til sosial inkludering og lokalt næringsliv.

Rapporten inneholder også en konkret innkjøpssjekkliste som kan vedtas politisk, forslag til tiltak innen ulike sektorer, og anbefalinger for hvordan kommunene kan samarbeide med NAV og interkommunale selskaper for å få mer ut av ressursene – og menneskene – i vår felles region.

Green House AS

Juni 2025

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	3
Denne rapporten gir:	3
2. Hva er sirkulær økonomi?	3
Men noe skjedde	4
Nå begynner vi å se konsekvensene:	4
Sirkulær økonomi i praksis	4
Beredskapsperspektivet	4
Kort oppsummert: sirkulær økonomi betyr	5
3. Kommunenes rolle i å fremme sirkularitet	6
a) Planmyndighet – bruk planverket som motor for sirkularitet	6
b) Innkjøper – gjør sirkularitet til en innkjøpsstrategi	6
c) Arbeidsgiver og samfunnsutvikler – bruk sirkularitet til sosial inkludering	7
d) Eier av interkommunale selskaper – bruk eierskapet strategisk	7
e) Formidler og forbilde	7
4. Anbefalinger til kommunal planlegging og tilrettelegging	7
a) Innarbeid sirkulær økonomi i kommuneplanens samfunnsdel og arealdel	8
b) Lag en temaplan eller strategi for sirkulær økonomi	8
c) Tilrettelegg for møteplasser og sirkulær næringsutvikling	8
d) Bruk kommunale bygg og eiendom som testarenaer	9
e) Bygg opp lokal kompetanse og kapasitet	9
f) Sett i gang, juster underveis	9
5. Anbefalinger for innkjøp – en enkel, sirkulær anskaffelsesmal	9
Sirkulær innkjøpssjekkliste	10
5.1 Omstilling av lokale leverandører til sirkulær drift	10
6. Viktige sektorer og potensial for sirkularitet	11
1. Bygg, anlegg og eiendom	11
2. Jordbruk og lokal matproduksjon	12
3. Skogbruk og treindustri	12
4. Reiseliv og opplevelsesnæring	12
5. Mobilitet og transport	13
7. Verdien av varig tilrettelagt arbeid (VTA) og samarbeid med NAV	13
Sirkularitet krever arbeidskraft – VTA har den	13
Samfunnsnytte og verdighet	14
Kommunens rolle	14
8. Interkommunale avfallsselskaper som ressursløfter	14
Fra avfallsbehandling til ressursløft	14
Kommunenes ansvar som eiere	15
Eksempler på nye roller og løsninger	15
Gi ressursfeltene verktøyene de trenger	15
9. Oppsummering og videre steg	16
Anbefalte tiltak	16

1. Innledning

Denne rapporten er utarbeidet på oppdrag fra Gjøvikregionen, Hadelandsregionen og Ringeriksregionen – tre interkommunale politiske råd (IPR-er) som sammen ønsker å styrke innsatsen for sirkularitet i ressursbruk og lokal verdiskaping.

Sirkulær økonomi handler i bunn og grunn om å forvalte ressursene våre smartere: redusere avfall, forlenge levetid, gjenvinne verdier, og samtidig skape nye arbeidsplasser og inkluderende løsninger. I en tid hvor både klima, økonomi og samfunnssikkerhet utfordres, er det behov for en dypere omstilling i måten vi bruker og gjenbraker ressursene våre på.

Kommunene har en nøkkelrolle. De forvalter store verdier, påvirker utbygging, drift, innkjøp, næringsutvikling og arbeidsinkludering – og sitter dermed på mange av verktøyene som trengs for å få sirkulariteten til å fungere lokalt.

Denne rapporten gir:

- En lettfattelig innføring i hva sirkulær økonomi er
- Gode eksempler på lokale og regionale aktører som allerede jobber sirkulært
- Anbefalinger til hvordan kommunene kan bruke planverk, anskaffelser og eierskap for å fremme sirkularitet
- En konkret innkjøpsmal til bruk i kommunestyret og innkjøpsavdelingen
- Forslag til tiltak i sektorer som bygg og anlegg, jordbruk, skogbruk, mobilitet og reiseliv
- Et eget kapittel om hvordan VTA-plasser og NAV-samarbeid kan bli en ressursmotor i den sirkulære omstillingen
- En tydelig rolle for de interkommunale avfallsselskapene som spydspisser for sirkulær ressursforvaltning

Målet er at denne rapporten skal være praksisnær og gjennomførbar – et oppslagsverk og inspirasjonsdokument for ansatte, ledere og folkevalgte i våre kommuner. Veien til en mer sirkulær region krever ikke perfekte løsninger fra start – det viktigste er å begynne, og å lære underveis.

Rapporten er levert av Green House AS, med Knut Skinnes som hovedforfatter.

2. Hva er sirkulær økonomi?

Sirkulær økonomi kan høres nytt og moderne ut – men egentlig er det gammel kunnskap i ny drakt. Det handler om noe folk i våre bygder alltid har visst: å ta vare på det man har, bruke det opp, dele med andre, reparere i stedet for å kaste – og la minst mulig gå til spille.

Det er nøkternhet og bondevett i praksis. I generasjoner har folk i våre regioner levd med et naturlig forhold til gjenbruk og ressursdeling: klær ble sydd om og arvet, redskap ble reparert, treverk ble tatt vare på, og maten ble spist opp. Dette var ikke et miljøprosjekt, men helt vanlig, klok hverdagslogikk.

Naturens eget kretsløp er det beste eksempelet på sirkularitet. I naturen finnes ikke avfall – det ene livets rest er det neste livets start. Når et blad faller til bakken, blir det til næring for nye planter. Når et dyr dør, føder det nytt liv i jord og økosystem. Alt henger sammen, og alt går i kretsløp. Sirkulær økonomi handler om å lære av naturen, og våre forfedre og bruke denne logikken i måten vi organiserer samfunnet vårt på.

Men noe skjedde

I løpet av de siste to–tre generasjonene har vi beveget oss bort fra denne tenkemåten. Med billig energi, billig ressurser og globalt handelsoverskudd, ble det enklere og ofte billigere å kjøpe nytt enn å ta vare på det vi har. Samfunnet vårt ble mer lineært: vi tar – bruker – og kaster. Samtidig har vi glemt at ressursene på jorda er begrensede, og at mange av dem er på vei til å bli knapphetsgoder – både råvarer, jord, vann og ikke minst arbeidskraft.

Nå begynner vi å se konsekvensene:

- Global ressursknapphet og press på tilgang til råvarer
- Store klimagassutslipp fra overforbruk og avfall
- Økende usikkerhet i globale leveransekjeder
- Økonomisk sårbarhet og økte priser på materialer og innsatsfaktorer

Sirkulær økonomi i praksis

Å jobbe sirkulært betyr å bryte med det lineære mønsteret og tenke i sirkler. Det handler om å:

- Reparere det som er ødelagt
- Bruke ting på nytt i nye sammenhenger
- Dele og låne i stedet for å kjøpe (flere får tilgang til en ressurs uten at vi trenger flere ressurser)
- Gjenbruke materialer og bygge nytt av gammelt
- Gjenvinne når noe virkelig er brukt opp

Det er ikke bare et spørsmål om å redde miljøet – det handler også om økonomi, beredskap og sosial bærekraft.

Beredskapsperspektivet

I en verden preget av kriser – fra pandemier til krig og energiknapphet – blir det tydelig at samfunn som er selvhjulpne, som har kontroll over egne ressurser og som kan reparere og gjenbruke, står mye sterkere. Korte kretsløp, reparasjonstjenester, materialbanker og delingstjenester gjør oss mindre avhengige av usikre, globale leveransekjeder.

Tenk deg:

- En skole som bruker materialer fra et nedlagt rådhus til å bygge nytt
- En kommune som har en egen «ombrukssentral» for kontorutstyr, møbler og øvrig innredning
- En VTA-bedrift som demonterer elektriske artikler og selger metaller videre til nye produkter

- En lokal håndverker som starter ny virksomhet med gjenbruk av vinduer og panel

Dette er beredskap i praksis. Sirkularitet gjør oss ikke bare mer miljøvennlige – det gjør oss mer robuste.

Kort oppsummert: sirkulær økonomi betyr

- Å forlenge levetiden på ressurser
- Å unngå at noe som kan brukes blir til avfall
- Å lage systemer og samarbeid som holder verdier i omløp
- Å koble miljøhensyn, økonomisk klokskap og sosial inkludering

Sirkulær økonomi er altså ikke en ny oppfinnelse – det er en vei tilbake til noe vi alltid har visst, men i ny ramme og med nye muligheter.

Økonomi, usikkerhet og verdien av å tenke helhetlig

Mange kommunale beslutninger styres av økonomiske vurderinger, naturlig nok. Derfor er et viktig spørsmål: **hvilket regnestykke bruker vi?**

Det er lett å sammenligne to priser: én for et nytt produkt fra en stor leverandør langt unna, og én fra en lokal aktør med en mer ressursbasert og inkluderende tilnærming. Ofte ser det billigere ut å bestille det ferdige, standardiserte produktet. Men regnestykket er ufullstendig hvis vi ikke tar med:

- Verdien av å utvikle et **lokalt næringsliv** som tilbyr sirkulære løsninger
- Den **samfunnsøkonomiske og menneskelige verdien av å inkludere personer med nedsatt arbeidsevne** i meningsfulle, konkrete oppgaver – som styrker både livskvalitet, helse og fellesskap
- At **prisen endrer seg over tid**: kortsiktige innsparinger kan gi høyere kostnader på sikt – både for miljø, kommuneøkonomi og sosialt fellesskap. Sirkulære løsninger handler om å **velge langsiktighet og bærekraft** inn i samfunnsmodellen igjen
- Økt **beredskap og lokal kontroll** gjennom bruk av egne ressurser, kompetanse og materialer
- Klimaverdien og ressursbesparelsen ved å bruke det vi allerede har i stedet for å produsere nytt

Er vi villige til å tenke nytt?

Det er lett å la være å gjøre noe fordi det er uprøvd, usikkert eller «ikke vårt ansvar». Men sirkularitet utfordrer oss til å tørre å gjøre ting annerledes. Skal vi lykkes, må vi:

- Tørre å velge **andre løsninger selv om de er uvante**
- Tro på at **kommunens medarbeidere evner å jobbe på nye måter**
- Ha tillit til at **innbyggerne forstår og støtter retningen**

Sirkularitet krever lederskap – ikke bare i ord, men i handling. Det krever at vi bruker kommunens innkjøpsmakt, eierskap og samfunnsansvar til å skape verdier som varer lenger enn et enkelt budsjettår.

Derfor må vi tenke bredere, måle helhetlig – og stole på at det som er rett, også ofte er smart på sikt.

3. Kommunenes rolle i å fremme sirkularitet

Kommunene er blant de viktigste aktørene i overgangen til en sirkulær økonomi. Ikke fordi de skal gjøre alt selv – men fordi de har mange virkemidler i hendene: som planmyndighet, tjenesteyter, innkjøper, eiendomsforvalter, arbeidsgiver og samfunnsutvikler. Summen av kommunens beslutninger påvirker i stor grad hva slags forbruk, produksjon og ressursflyt som etableres i samfunnet rundt dem.

Skal vi lykkes med sirkularitet i våre regioner, må kommunene tenke helhetlig og strategisk – og samtidig være praktiske og løsningsorienterte. Her er noen av de mest sentrale rollene og mulighetene:

a) Planmyndighet – bruk planverket som motor for sirkularitet

Kommuneplaner, reguleringsplaner og byggeprosesser kan gjøre en stor forskjell for ressursbruk, materialvalg og kretsløp. Kommunene har makt til å:

- Stille krav om gjenbruk og materialkartlegging i reguleringsbestemmelser og byggeprosjekter
- Sette av arealer til ombrukssentraler, delingsverksteder og gjenbruksbasert næring
- Tillate fleksibel bruk av eksisterende bygg, slik at bygg kan ha flere liv og funksjoner over tid
- Fremme transformasjon fremfor nybygg i arealpolitikken – og tenke «reparasjon» før rivning

Ved å bruke planverket aktivt, kan kommunen styre ressursstrømmene i en mer sirkulær retning, og legge til rette for lokal verdiskaping basert på eksisterende infrastruktur og materialressurser.

b) Innkjøper – gjør sirkularitet til en innkjøpsstrategi

Kommunale innkjøp utgjør milliarder av kroner hvert år på landsbasis. Bare i våre tre regioner kjøpes det inn alt fra møbler og maskiner til klær, mat, kjøretøy og tekniske tjenester. Dette gir stor innflytelse.

Ved å etterspørre sirkulære løsninger – brukt, reparerbart, fornybart, eller delbart – kan kommunen:

- Skape marked for sirkulære leverandører
- Redusere utslipp og kostnader over tid
- Stille krav om lengre levetid, reparasjon og garanti
- Prioritere lokale og sirkulære verdikjeder i tildelingskriterier

Innkjøp er en av kommunens største løftestenger for å fremme bærekraftig næringsutvikling. Et kapittel lenger frem i rapporten gir forslag til en enkel og konkret anskaffelsesmal som kan vedtas politisk og brukes operativt.

c) Arbeidsgiver og samfunnsutvikler – bruk sirkularitet til sosial inkludering

Kommunene forvalter ikke bare materialressurser, men også menneskelige ressurser. Gjennom samarbeid med NAV og VTA-bedrifter, kan kommunene sørge for at flere kommer i arbeid – og at viktig ressursgjenvinning faktisk skjer.

- Reparasjon, demontering, sortering og ombruk er ofte arbeidsintensive oppgaver – og passer svært godt for tilrettelagte arbeidsplasser
- Mange VTA-bedrifter ønsker å utvikle nye, sirkulære tjenester – men trenger et marked. Kommunen kan være det markedet
- Dette skaper vinn-vinn: bedre ressursutnyttelse og flere mennesker i meningsfullt arbeid

Når sårbare mennesker inkluderes i verdiskaping, øker også stolthet, livskvalitet og lokalt eierskap. Det gjør sirkularitet til en sosial investering – ikke bare en teknisk endring.

d) Eier av interkommunale selskaper – bruk eierskapet strategisk

Mange av kommunenes viktigste ressurselskaper er organisert som IKS-er: renovasjon, energi, vann og avløp, eiendom, IKT m.m. Her kan kommunen:

- Gi tydelige forventninger om ombruk, ressursløft og sirkulære investeringer
- Påvirke styrer og vedtekter slik at sirkularitet blir en del av formålet
- Skape samarbeid mellom renovasjonsselskap, VTA-bedrift og kommune for ombrukssentraler, reparasjonstjenester eller råvaresortering

Det er en enorm verdi i det som i dag går som «avfall». Kommunens egne selskaper kan være spydspisser i å ta vare på ressursene, skape lokale kretsløp og samarbeide med næringsliv og sivilsamfunn om nye løsninger.

e) Formidler og forbilde

Kommunen er også en viktig formidler og kulturbærer. Når kommunen går foran og tar bærekraftige valg – og samtidig kommuniserer hvorfor og hvordan – får det ringvirkninger:

- Andre virksomheter og innbyggere følger etter
- Det bygges tillit og legitimitet rundt nye løsninger
- Det skapes grobunn for felles forståelse og delingskultur

Dette handler ikke om å være perfekt – men om å vise vei og gjøre det lettere for flere å bidra.

Godt eksempel fra Krødsherad kommune, [ombruk av parkdresser og kommunen som pådriver, og forbilde, i et offentlig privat samarbeid](#). (try)

4. Anbefalinger til kommunal planlegging og tilrettelegging

Planverk og samfunnsplanlegging er blant kommunenes viktigste styringsverktøy – og samtidig blant de mest kraftfulle verktøyene for å fremme sirkularitet over tid. Ved å integrere sirkulær økonomi i overordnede planer, temaplaner og reguleringsbestemmelser, kan kommunen skape forutsigbarhet og retning for næringsliv, utbyggere, innbyggere og egne tjenester.

Her er en rekke anbefalinger til hvordan planprosessene kan brukes for å løfte sirkularitet fra gode intensjoner til faktisk virkelighet.

a) Innarbeid sirkulær økonomi i kommuneplanens samfunnsdel og arealdel

Kommuneplanen er det viktigste politiske dokumentet i kommunen, og setter mål og retning for samfunnsutviklingen. Her bør sirkulær økonomi løftes frem som en sentral strategi for:

- Miljø og klima
- Næringsutvikling
- Ressursutnyttelse
- Sosial inkludering
- Beredskap og robusthet

I arealdelen kan man:

- Tilrettelegge for sentralt plasserte arealer til ombruks- og gjenbrukssentraler
- Legge inn føringer for transformasjon og rehabilitering fremfor riving og nybygg
- Stille krav om materialkartlegging ved sanering og ombruk i nybygg
- Åpne for midlertidig og fleksibel bruk av bygg og tomter

b) Lag en temaplan eller strategi for sirkulær økonomi

Flere kommuner og regioner (bl.a. Oslo, Arendal og Bærum) har laget egne strategier eller veikart for sirkulær økonomi. Dette kan også være aktuelt for en helhetlig, felles tilnærming i Gjøvik-, Hadelands- og Ringeriksregionen.

En slik strategi kan:

- Kartlegge nåværende ressursflyt og avfall
- Identifisere lokale aktører og samarbeidspotensial
- Prioritere innsatsområder (f.eks. bygg, tekstil, mat, teknisk utstyr)
- Peke ut tiltak og virkemidler på tvers av sektorer og tjenester
- Forankres i planverk og følges opp gjennom handlingsprogram

c) Tilrettelegg for møteplasser og sirkulær næringsutvikling

Kommunen kan spille en sentral rolle som katalysator for samarbeid:

- Invitere til tverrfaglige verksteder og ombruksforum
- Samarbeide med næringshager, gründermiljøer og utdanningsinstitusjoner
- Skape møteplasser mellom avfallsselskaper, VTA-bedrifter og entreprenører

Eksempel: I Hallingdal er det etablert en «Nyskappingsstugu» der lokale aktører møtes for å utvikle nye forretningsmodeller og samarbeidsprosjekter innen ressursgjenvinning og lokal verdiskaping.

d) Bruk kommunale bygg og eiendom som testarenaer

Kommunen eier mange bygninger og tomter – og disse kan brukes som arena for å prøve ut sirkulære løsninger:

- Piloter på gjenbruk i rehabiliteringsprosjekter
- Bruk av reparerte og ombrukte møbler i nye lokaler
- Demontering i stedet for riving ved byggeslutt
- Samarbeid med lokale håndverkere og VTA-bedrifter

Ved å vise frem konkrete eksempler fra egen eiendomsforvaltning, bygger kommunen kunnskap og troverdighet – og viser andre aktører at dette er både mulig og lønnsomt.

e) Bygg opp lokal kompetanse og kapasitet

For å få sirkulære prosesser til å fungere, trengs kompetanse i mange ledd:

- Planleggere og byggesaksbehandlere må lære å veilede og stille relevante krav
- Prosjektledere må kunne regne på klima- og kostnadseffekt av gjenbruk
- Innkjøpere må kjenne sirkulære leverandører og kontraktsformer
- Politikere og administrasjon må være oppdatert og involvert

Kommunen kan bruke eksisterende arenaer – som folkevalgtopplæring, planforum og tverrfaglige møter – til å bygge kompetanse og dele erfaringer.

f) Sett i gang, juster underveis

Det viktigste er ikke å ha alt perfekt på plass fra dag én – men å komme i gang. Start med ett prosjekt, ett bygg, én innkjøpskategori, én pilot. Evaluer, lær og juster. En god start er bedre enn en perfekt plan som aldri blir gjennomført. Som dere ser, er dette understreket. Bare begynn for tjasan.

5. Anbefalinger for innkjøp – en enkel, sirkulær anskaffelsesmal

Kommunens innkjøp er blant de mest kraftfulle virkemidlene vi har for å fremme en sirkulær økonomi. Hver gang kommunen kjøper varer eller tjenester, har den en mulighet til å påvirke hvilke typer løsninger som utvikles og etterspørres i markedet. Ved å prioritere sirkulære løsninger – brukte, reparerbare, ombrukbare og resirkulerbare – kan kommunen redusere avfall, skape nye arbeidsplasser, kutte utslipp og styrke lokal verdiskaping.

For å forankre dette i praksis anbefales det at kommunestyret vedtar en enkel og forpliktende sjekkliste for alle relevante innkjøp.

Sirkulær innkjøpssjekkliste

Avdeling: _____

Dato: _____ Signatur: _____

Nr.	Spørsmål i innkjøpsprosessen	Utfyllende vurdering og muligheter	Svar / tiltak valgt
1	Finnes produktet tilgjengelig brukt eller ombrukt – internt eller i markedet?	Sjekk egne lagre, lokaler og markeds plasser for gjenbruk. Kan vi stimulere en lokal aktør til å tilby slike produkter?	
2	Kan det eksisterende produktet repareres eller oppgraderes?	Er det teknisk og økonomisk hensiktsmessig å forlenge levetiden? Finnes det lokale aktører eller tiltak for reparasjon?	
3	Kan produktet leies, leases eller deles i stedet for å eies?	Kan behovet dekkes gjennom en tjeneste i stedet for eierskap? Finnes det lokale sirkulære tjenestemodeller?	
4	Hvis nytt må kjøpes – er det laget for lang levetid og fremtidig gjenbruk?	Etterspør lang levetid, moduldesign, reservedeler og dokumenterte miljøegenskaper. Kan lokale leverandører tilby dette?	
5	Er det produsert med resirkulerte eller bærekraftige materialer?	Krev dokumentasjon på materialinnhold og mulighet for demontering. Bruk lokale ressurser og restmaterialer der det er mulig.	
6	Er det mulig å få til en vedlikeholds- eller livsløpsavtale knyttet til innkjøpet?	Spør om avtaler for drift, vedlikehold og fornying. Kan lokale aktører levere slike tjenester over tid?	

5.1 Omstilling av lokale leverandører til sirkulær drift

En sentral gevinst ved å etterspørre sirkulære løsninger er at kommunen kan være en aktiv medspiller i å hjelpe lokale, i dag lineære leverandører til å utvikle nye forretningsmodeller og tjenester. Dette er ofte mer bærekraftig, praktisk og samfunnsøkonomisk gunstig enn å handle fra fjerntliggende spesialaktører.

Mange lokale næringsdrivende – møbelsnekkere, byggmestere, verksteder, vaskerier og teknikere – har god fagkompetanse og sterke nettverk, men har ikke nødvendigvis begynt å tenke sirkulært. Kommunen kan være en viktig døråpner og drahjelp i en slik utvikling. Dette understrekes ☺

Kommunen kan bidra til lokal omstilling ved å:

- Invitere til markedsdialoger og informasjonsmøter om kommunens sirkulære strategi og fremtidige behov
- Etterspørre konkrete forslag til sirkulære løsninger i konkurransegrunnlaget, og premieres dette i tildelingen
- Tilby lengre kontrakter eller opsjonsavtaler som gjør det tryggere å investere i sirkulære omstillinger
- Legge til rette for samarbeid mellom lokale leverandører og VTA-tiltak eller avfallsselskaper
- Henvise aktuelle leverandører til næringshage, gründerprogram, NAV eller Innovasjon Norge for kompetansestøtte

Ved å gjøre dette kan kommunen bidra til å utvikle et næringsliv som både er nært, tilgjengelig og sirkulært – og dermed oppnå større kontroll, høyere lokal verdiskaping og mindre klimaavtrykk.

6. Viktige sektorer og potensial for sirkularitet

Sirkulær økonomi griper inn i de fleste samfunnsområder – men noen sektorer peker seg spesielt ut som sentrale for å realisere verdiskaping, klimagevinst og lokal ressursutnyttelse i våre regioner. Dette kapittelet belyser fem slike sektorer med stort potensial, og viser hvordan kommunene kan bidra til å forløse det.

1. Bygg, anlegg og eiendom

Bygg og anlegg står for en stor andel av materialforbruk og klimagassutslipp i kommunal virksomhet. Samtidig finnes det betydelig potensial for ombruk, demontering, rehabilitering og gjenbruk – både av bygg, materialer og inventar.

Tiltak og muligheter:

- Kartlegge ombrukspotensial før rivning eller rehabilitering
- Bruke ombruksportaler og materialbanker i byggeprosjekter
- Etablere samarbeid mellom eiendomsavdelingen og lokale VTA-bedrifter eller håndverkere
- Stille krav til sirkulært design i nye bygg – modulbasert, fleksibelt og resirkulerbart
- Teste gjenbruksmaterialer i kommunale vedlikeholdsprosjekter

Eksempel:

Modumbedriften Hæhre Entreprenør har etablert et gjenbrukstorg på anleggsplasser, der brukte materialer som tidligere ble kastet, nå blir tilgjengelige for andre prosjekter. En slik modell kan videreutvikles regionalt. Krav til at alle byggeplasser skal ha, eller tilvirke til et gjenbrukstorg.

Omtre AS er også en god eksempelbedrift i vår region, som bidrar til å få trematerialer inn i loop.

2. Jordbruk og lokal matproduksjon

Landbruket i regionen forvalter store arealer og verdifulle biologiske ressurser. Gjennom bedre sirkulering av organisk materiale, fôr, emballasje og energibruk kan landbruket spille en viktig rolle i den sirkulære omstillingen.

Tiltak og muligheter:

- Fremme lokal biogassproduksjon fra husdyrgjødsel og matavfall
- Tilrettelegge for ombruk av landbruksmateriell og redskap
- Støtte samarbeidsmodeller for deling av utstyr, f.eks. gjennom maskinlag
- Jobbe med emballasjefrie, gjenbrukbare eller nedbrytbare løsninger

Eksempel:

Hadeland og Ringerike avfallsselskap (HRA), i samarbeid med landbruket om å utvikle kombinerte biogassløsninger og lokal distribusjon av biorest som gjødsel. Dette er et viktig eksempel for å få næringsstoffer tilbake fra matforbrukerne til jorda, og å få energi fra kumøkka til storsamfunnet, som heilhet kan vi hente balansert gjødsel til landbruket og fornybar energi til samfunnet.

3. Skogbruk og treindustri

Skogen er en enorm ressurs – men store mengder flis, kapp og restvirke brennes eller går tapt. Samtidig finnes det muligheter for lokal foredling og utvikling av nye materialstrømmer.

Tiltak og muligheter:

- Lokal produksjon av ombrukspanel, møbler og komponenter
- Bruke treavfall som råstoff i pilotprosjekter, som lekeapparater, benker og byggedeler
- Tilrettelegge areal og støtteordninger for lokal videreforedling av trevirke

Eksempel:

4. Reiseliv og opplevelsesnæring

Reiselivet vokser i våre regioner og gir stor synlighet. Ved å koble sirkularitet til reiseliv kan vi fremme grønne opplevelser og lokal stolthet.

Tiltak og muligheter:

- Bruke gjenbruksmøbler og sirkulær innredning
- Profilere bærekraftige aktører i reiselivssatsinger
- Krav om deling av hytter, minimum antall bruksdøgn kan defineres i reguleringsplanen.
- Skape «opplevelseskonsepter» med gjenbruk og deling

Eksempel:

Flere gårdsturismeaktører bruker nå kortreiste råvarer, gjenbrukte møbler og reparerte sykler som del av sin merkevare og bærekraftsstrategi.

5. Mobilitet og transport

Transport og mobilitet står for betydelig ressursbruk. Sirkulære løsninger kan både redusere kostnader og øke samfunnsnytte.

Tiltak og muligheter:

- Deleløsninger for kjøretøy, maskiner og sykler
- Bruk av gjenbrukte elsykler i helse- og hjemmetjenester
- Etablere leasing og bildeling i små kommunale enheter
- Reparasjon og vedlikehold av sykler i samarbeid med VTA og ungdomstiltak

Eksempel:

I flere norske kommuner har VTA-bedrifter ansvaret for vedlikehold av kommunale transportsykler – noe som gir arbeidstrening og god lokal ressursutnyttelse.

7. Verdien av varig tilrettelagt arbeid (VTA) og samarbeid med NAV

Et sirkulært samfunn handler ikke bare om materialer og produkter – det handler også om mennesker. For å lykkes med sirkularitet trenger vi hender og hoder til demontering, reparasjon, sortering og redesign. VTA og NAV er viktige verktøy i denne overgangen.

Sirkularitet krever arbeidskraft – NAV har den

Mye sirkulært arbeid er manuelt, nøyaktig og tidkrevende. Tilrettelagte arbeidsplasser er ideelle for slike oppgaver.

VTA kan bidra med:

- Demontering av EE-avfall
- Sortering og klargjøring av møbler, tekstil og teknisk utstyr
- Reparasjon av sykler og enkle produkter
- Produksjon av nye produkter basert på restmaterialer
- Drift av gjenbrukssentraler og logistikk

Samfunnsnytte og verdighet

Inkluderende arbeid:

- Gir struktur og mestring for mennesker med utfordringer
- Bidrar til helse og livskvalitet
- Reduserer behov for andre kommunale tjenester
- Gir høy verdi tilbake for samfunnets investering

Kommunens rolle

Kommunen kan være en aktiv pådriver ved å:

- Kartlegge oppgaver som egner seg for VTA
- Etablere samarbeid med NAV og arbeidstiltak
- Inkludere VTA i anbud og rammeavtaler
- Tilrettelegge lokaler, materialstrømmer og faglig oppfølging
- Skape møteplasser og utviklingsarenaer for inkluderende, sirkulære tjenester

Dette handler ikke om veldedighet – men om klok, sosialt forankret ressursutnyttelse.

Det handler heller ikke om å konkurrere ut næringsliv, men å finne gode løsninger som løfter næringsliv, kommunen og VTA medarbeiderne.

Eksempler:

Sølv AS og LUPRO AS er gode eksempler for kommunale VTA bedrifter som bidrar i egen regi med tilbud til samfunn og næringsliv og for kommunene.

Norwegian re:textile i Krødsherad er et eksempel på en privat næringslivsaktør som har tatt inn VTA-arbeidsplasser i sentrale funksjoner for å sortere tekstiler og klargjøre de til materialgjenvinning.

8. Interkommunale avfallsselskaper som ressursløfter

I en sirkulær økonomi er avfall ikke endestasjon – det er begynnelsen på noe nytt. Derfor er de interkommunale avfallsselskapene (IKS-ene) blant de viktigste aktørene vi har for å realisere økt sirkularitet i regionene våre. De forvalter fellesskapets ressurser – og sitter på nøkkelen til store mengder materialer, logistikk, infrastruktur og data som kan omgjøres til verdiskaping, arbeid og klimakutt.

Skal vi lykkes med sirkularitet, må vi ikke bare behandle avfallet bedre – vi må bruke ressursene smartere. Da må avfallsselskapene gå fra å være sluttledd til å bli drivere, fra passive mottakere til aktive formgivere.

Fra avfallsbehandling til ressursløft

Avfallsselskapene er i dag ansvarlige for innsamling, sortering, mellomlagring og transport. Men mange ønsker og har evne til mer – nemlig å:

- Identifisere verdifulle fraksjoner før de blir destruert

- Etablere materialstrømmer og produkter av høyere kvalitet
- Samarbeide med lokale aktører om reparasjon, redesign og gjenbruk
- Skape lokale arbeidsplasser gjennom samarbeid med VTA og sosiale virksomheter
- Samle og analysere data for smartere ressursforvaltning

For å få dette til, trenger de tydeligere politisk mandat, økonomiske rammer og operasjonelle verktøy.

Kommunenes ansvar som eiere

Avfallsselskapene eies og styres av kommunene – og da er det avgjørende at eierne setter retning. Kommunene bør:

- Klargjøre i eierstrategier at selskapet skal arbeide for mest mulig ressursløft – ikke bare kostnadseffektiv behandling
- Invitere til dialog om nye forretningsmodeller, som gir rom for innovasjon og verdiskaping
- Sikre langsiktige rammer og investeringer i infrastruktur og kompetanse
- Bidra med samlokalisering og støttefunksjoner, f.eks. lokaler, ansatte i praksis, markedsføring
- Kreve samarbeid med lokale bedrifter og VTA-tiltak for å realisere ombrukspotensialet i avfallsstrømmen

Eksempler på nye roller og løsninger

Flere selskaper i Norge er allerede i gang med å tenke nytt. Her er noen relevante spor for våre regioner:

- Etablering av ombruksstasjoner og gjenbrukshaller ved eksisterende gjenvinningsstasjoner, der møbler, bygningsdeler, tekstiler og utstyr plukkes ut og klargjøres for videre bruk
- Produksjon av nye produkter av restmaterialer i samarbeid med lokale aktører – f.eks. utemøbler av planker fra rivningsprosjekter
- Drift av verksteder for reparasjon og redesign, sammen med VTA-bedrifter eller ungdomsprosjekter
- Digitale ressurstorg, der aktører i bygg og næring kan dele, kjøpe og gi bort overskuddsmaterialer

Slike løsninger kan skaleres, tilpasses og videreutvikles – med stor nytte for regionens verdiskaping, kompetansebygging og klimagasskutt.

Gi ressursfeltene verktøyene de trenger

Avfallsselskapene har både posisjonen og tilliten som trengs for å være spydspisser i den sirkulære økonomien. De har erfaring, anlegg, folk og oversikt. Men i dag har mange kun mandat og ressurser til å sikre lovpålagt innsamling og avfallsbehandling, spare her og spare der – ikke til å bygge morgendagens sirkulære løsninger.

Skal vi forløse dette potensialet, må kommunene:

- Se på sine IKS-er som strategiske utviklingspartnere, ikke bare som driftsaktører
- Invitere dem inn i planprosesser og innovasjonsarbeid
- Gi dem rammer og midler til å utforske, feile og lære
- Samarbeide tett om nye produkter, tjenester og lokale sirkulære løsninger

9. Oppsummering og videre steg

Overgangen til en sirkulær økonomi gir kommunene mulighet til å:

- Redusere ressursbruk
- Styrke lokal verdiskaping
- Øke beredskap og selvhjulpenhet
- Skape inkluderende og meningsfulle arbeidsplasser

Anbefalte tiltak

1. **Vedta og ta i bruk sirkulær innkjøpssjekkliste**
2. **Integrere sirkularitet i planverk og strategier**
3. **Etablere møteplasser og koble aktører sammen**
4. **Bruke kommunale bygg som testarenaer**
5. **Styrke IKS-enes rolle og mandat**
6. **Skape samarbeid mellom NAV, VTA og kommunen**
7. **Prioritere sirkularitet i bygg, landbruk, skog, reiseliv og transport**

Veien til et mer sirkulært samfunn starter lokalt – og kommunen er en viktig nøkkel.

Intervjuobjekter og kilder som har vært til inspirasjon.

Remadrass AS

Recouture AS

Norwegian re:textile AS

Omtre AS

Lupro AS

Sølv AS

Hadeland og Ringerike avfallsselskap (HRA)

KS sin veileder for sirkulær økonomi [LENKE](#)

Kommunale rådgivere i kommunene.

Ikke rett fram – [fersk rapport fra regjeringen](#)

